

מאימתי פרק ראשון תענית

עין משפט נר מצוה

י"א א מ"י פ"י מהלכות נדרים
ה"י יא ופ"א מהלכות
מנחות ע"מס הלכה יא סג
לאזין רמב"ט טו"ע פ"ד ס"י רכ
ספ"י ט"ז:
י"ד ב מ"י פ"ב מהלכות
תפלה הלכה טו סג ע"ג
י"ט טו"ע פ"א ח"י ק"ח ספ"ג
ז"ה:

הגהות הב"ה

(א) נ"ב' א"ס בתורה הרי יש
לך תורה ואם לגדולה הרי
יש לך גדולה ואם לכבוד
הרי יש לך כבוד ואם
צבורים הרי יש לך עזר אם
צנעם הרי יש לך צני' אלא
יהי לנו שיהו כל אלא
מעין: (ב) שם ונעשה כל
לצרכין ד"א ויהי שו"ד נחת
ואינו יורד בנפ"ק ד"א שמורה
אל תלפ"ן כי נמנה חכ"ן או
א"י ויהי כ"י אל תלפ"ן
ומשבר את הגרנות מ"ל
יורה ומלקוש מה מלקוש
לנכס: (ג) ר"ש ד"ה משי
ס' דגרות במתקן ל"כ
וברכה דק"א למילוי מים
בורות שיחין ומערות
גימגום"ם הס"ד ופ"ח"י מה"ד
יורה ומלקוש אם מלקוש
לטובה יורה נמי לטובה
לישאנא אחרינא מה מלקוש
לנכס ש"א"ס ח"י הנפוצה
נקשה מה"ד הדל אמר וכו'
וקשה לנפוצה שבעה
סקאים ס"ד ופ"ח"י מה"ד
שנפ"ל אל כ"י ומשבר אל
הנמס ואילנות ואין זו
תקלה כ"י כ"ל ומעט לומר
נמקן: (ד) ד"ה י"ב רביע' ז"ל
איזוהי רביע': (ה) ד"ה אל
היחידים כ"י אין ליחידים
להתענות אלא משלישית
ואילן וכו' ומתקן במתני'
לקמן וכו' ולמתי יורה כסליו
הס"ד ופ"ח"י מה"ד וזמתי
עני לנ"כ דלמ"ר כ"י כ"ל
ומעט אמר רב חסדא הלכה
כ"י וי"ס נמקן: (ו) ד"ה ו'
ימס כ"י שני הגשמים
עכ"ז ולא פסקו עד:
(ז) תוס' ד"ה גשמים כ"י ו'
ימס לנכס פ"א ח"י ירדו עד
חזי יום א"מ לא ממלא:

רבינו חננאל

מורה ומלקוש. מורה שמורה
את הבריות להטיח גנותיהם
ולהכניס פירותיהם. מלקוש
שכל קשיותיהם של ישראל.
תנא דבר שיו"ד על
המלילות ועל הקשין ומלא
הבזואה בקשיה. ת"ר מורה
במרחשון ומלקוש בניסן
דברי ר' מאיר וחכמים
אומרים מורה בחודש כסליו.
מאן חכמים אמר רב
חסדא ר' יוסי היא. דתניא
מאי ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו
בשבעה בשבעה. ר' יהודה
בשבעה בשבעה וכו'.
ממעטין אלא עד השלישית
עשר ובעשרים ושלשה. ר'
יוסי אומר בי"ז ובכ"ג ובראש
חדש כסליו. ר' יהודה ר' יוסי
אומר אין היחידים מתענין
עד שיגיע ראש חדש כסליו.
כמאן איליא דתניא רבן
שמעון בן גמליאל אומר
גשמים שירדו ז' ימים זה
אחר זה אתה מונה רביעה

מלקוש לברכה או אינו אלא שמפ"ל הבתים ומשבר האי"נות
וכו'. ז"ע אמאי לא קאמר ומשבר הגרנות ומשיר
את הפירות כלעיל: **גשמים** שירדו ז' ימים זה אחר זה ולא
פסקו אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה. כיון ללא פסקו ז'
ימים דאין צין י"ז לכ"ג אלא ז' ימים
י"ז י"ח י"ט כ"י כ"א כ"ב כ"ג אלא
לא גרסינן ושלשית שהרי אם יתחיל
בכ"ג וירדו ז' ימים לרופים (א) אכתי
לא תמלא רביעה שלשית לאיכא
ח' ימים מכ"ג עד ר"ח כסליו ואנשי
נרדו"ג"ל גרסין גשמים שירדו ז'
ימים זה אחר זה אלא מונה צנעם
רביעה שני' ושלשית כ"לד הגשמים
התמילו בזמנא היום וירדו ז' ימים
לרופים א"כ ירדו עד חזי יום של
ר"ח מעט לעת:

דלואי

האילנות ת"ל מלקוש מה מלקוש לברכה אף יורה לברכה או אינו מלקוש
אלא שמפ"ל את הבתים ומשבר את האילנות ומעלה את הסקאין ת"ל יורה
מה יורה לברכה אף מלקוש לברכה ויורה גופיה מנולן דכתיב² ובני ציון גילו
ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה
ומלקוש בראשון: ת"ר³ יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה אומר יורה
במרחשון ומלקוש בניסן או אינו אלא יורה בתשרי ומלקוש באייר ת"ל בעתו
מלקוש אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל דבר שמל קשיותיהן של
ישראל דבי ר' ישמעאל תנא דבר שממלא תבואה בקשיה במתניתא תנא
דבר שיו"ד על המלילות ועל הקשין ת"ר יורה במרחשון ומלקוש בניסן אתה
אומר יורה במרחשון או אינו אלא בחדש כסליו ת"ל³ בעתו יורה ומלקוש
מה מלקוש בעתו אף יורה בעתו⁴ (כיון שיצא ניסן וירדו גשמים אינו סימן
ברכה) תניא אידך יורה במרחשון ומלקוש בניסן דברי ר' מ' וחכמים אומרים
יורה בכסליו⁵ מאן חכמים אמר רב חסדא ר' יוסי היא דתניא⁶ איזו היא
רביעה ראשונה הבכירה בשלשה במרחשון בינונית בשבעה בו אפילה
בשבעה עשר בו דברי ר' מ' ר' יהודה אומר בשבעה וכו"ז ובעשרים ושלשה
^א ר' יוסי אומר בי"ז ובעשרים ושלשה ובראש חדש כסליו וכן היה ר' יוסי
אומר אין היחידים מתענין עד שיגיע ראש חדש כסליו אמר רב חסדא הלכה
כ"י וי"ס אמר ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו
שואלין את הגשמים רבן גמליאל אומר בשבעה בו אמר רב חסדא הלכה
כ"י וי"ס אמר ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו
כרבן גמליאל כמאן⁷ אולא הא דתניא ר"ש בן גמליאל אומר גשמים שירדו
שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה ושלשית
כמאן כ"י וי"ס אמר רב חסדא הלכה כ"י וי"ס בשלמא רביעה ראשונה
לשאלו שלישית להתענות שניה למאי אמר ר' זירא * לנדריה דתנן
הנדר

הנדר

סקאה ומלקוש לשון ארצה כמו והנה לקח אחר גזי המלך (עמוס ז): **את המורה**
לצדקה. אלאמה יורה לטובה: ה"ג או אינו אלא יורה נכשרי ומלקוש חזירי. שיש עדין מלילות וקשין: ס"ל צעמו. יורה במרחשון ומלקוש
בניסן שכן היא העת והזמן ויפה הוא כדלקמן דומן רביעה ראשונה במרחשון הוא. אית ספרים דכמוצו צבו או אינו אלא ככסליו דומן
יורה ככסליו הוא וכרצון דפליגי עליה דר"מ לקמן ת"ל צעמו יורה ומלקוש מה שמשקו צעמו אף יורה צעמו ומלקוש זהו שיו"ד על
המלילות והקשין חזי ניסן שיש בו קשין ומלילות: **דבר שכל קשיותיהן של ישראל** כמאן ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו ר' אבהו
צדקות. מלילות. אלה שיצולות שאלם מולל צדו כדכתיב (דברים כג) וקטפת מלילות צידך. וקשין. קנה: **שמואל** פתואה קשיה.
ומשלמיה: (ד) **הי רביעה**. אלה זמן רביעה: **בכירה**. ראשונה. ולקמן מפרש למאי הלכתא ניטבו יורה יש צו ג' זמני גשמים: **אפילה**.
אחרונה כמו כי אפילות הנה (שמות ט): **ר' יהודה אומר**. בכירה צו' במרחשון וציונית צ"ז ואפילה צ"ג וכולהו הני תלתא יורה קרי לכו:
אין היחידים מסענין כו'. דלמתי' כסמוך שלשית להתענות והואיל וזמן שלשית צראש חדש הוא אין ליחידים להתענות (ס): **יחידים**.
חסדיים. והכי אמר' במתני' לקמן (דף ג.) הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים התמילו היחידים להתענות שמכאן ואילך זמן רביעה אפילה
לר"מ דסתם מתני' ר"מ. וה"ג אמר ר' יוסי דאין מתענין עד ר"ח כסליו דהיינו רביעה אפילה והיינו כחכמים דלמתי' יורה כסליו: **אמר**
רב חסדא הלכה כ"י וי"ס. ואמימר תני ללא דלמתי' רב חסדא הלכה כרבן גמליאל כ"י וי"ס שאל עד ז' במרחשון: **ימים צוה אחר זה**.
שירדו גשמים (ר) **עכ"ז א"ו** ופסקו עד יום שציעי וירדו ז' ימים זה אחר זה אתה מונה בהן ראשונה ושניה ושלשית: **כ"י וי"ס**. אלה רביעה
ד"ר יוסי הכי הוה צין רביעה ראשונה ושניה או שניה ושלשית דראשונה צ"ז ושניה צ"ג צ"ג דהיינו ז' ימים עס שנים ימי רביעה ומכ"ג
עד ז' ימים צלל יום רביעה אחרונה. לכולהו תנאי לא הוי הכי דלר"מ דלמתי' ראשונה צ"ג ושניה צ"ז ליכא צין זו לזו אלא ארבעה
ימים צין שניה לשלישית יש י' ימים ולר' יהודה צין ראשונה לשניה י' ימים אצל צין שניה לשלישית יש ב' ס' יומת: נראה לרבי דהכי
גרסינן **אמר רב חסדא הלכה כ"י יהודה**. דלמתי' בכירה צו' במרחשון ואז מתמילין לשאלו כדלקמן (דף ג.): **ראשונה** לשאלו. מכאן ואילך ותן
על ומטרי: **שלשית להפענות**. שאם לא ירדו גשמים עד זמן רביעה שלשית אפי' פעם אחת מתענין היחידים שני וחמישי ושני:

הנדר

ראשונה ושניה ושלשית כמאן כ"י וי"ס. פ"י כןן שהתחילו הגשמים לירד ביום הראשון בחצי יום, וכשחשבו ז' ימים מפ"ל לפת, אתה מוצא מקצת מיום השמיני להשלמת ז' ימים, ולא תמצא מאלו התנאים
בו ימים למנות בהן רביעה ראשונה ושניה (ו) ואו שניה ושלשית אלא לר' יוסי בלבד, דאי ר' מאיר ראשונה ושניה משכחת לה, שניה ושלשית לא משכחת לה, דהא בין שניה ושלשית ז' ימים, ואי
לר' יהודה שניה ושלשית הוא משכחת לה, ראשונה ושניה לא משכחת לה. דהא לרברבו ז' ימים בין הראשונה לשניה, אבל ר' יוסי דאמר ראשונה בי"ז שניה בכ"ג, תנהו ז' ימים בכירה, אתה מונה בהן
ראשונה ושניה, ואם התחילו הגשמים בחצי היום בכ"ג יום למרחשון, נמצאו עד ראש חדש כסליו ז' ימים, ומקצת היום של יום ראשון וקצת מיום ראשון של חדש כסליו, נמצאת מונה להן שניה
ושלישית, והוא שיהיה (ר) א' (בש) בכירה בתוספת הוא ר' יוסי א' יוסי א' בכירה בי"ז בינונית בכ"ג אפילה ב"ל. אמר רב חסדא הלכה כ"י וי"ס. ואמרינן בשלמא רביעה ראשונה ושניה לשאלו ותן
על ומטרי, כ"י מאיר דאמר בכירה בג' במרחשון, תתן בג' במרחשון שאלין את הגשמים, שלישית להתענות, כדתנן הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין, אלא רביעה שניה למאי,
פירוש כיון דמרביעה ראשונה מתחילין לשאלו עד רביעה שלישית ובשלישית מתחילין להתענות, שניה למה לך, הלא מתחלת רביעה ראשונה עד שלישית כולן ימי שאלה הן למה נקראת שניה. והביאו טעם
ר' זירא ורב זודא למאי הלכתא (למאי הלכתא) נקראת שניה. ובפרקי ג' פירוש ר' רביעה או ב' לשאלו, ג' להתענות, [וכן הלכתא. וא"י זירא שניה לנדר, דתניא הנדר עד הגשמים עד שתדיר בשניה שניה.

יפיו כמוסף. צמורה ולעושר וכבוד: **יורה**. ונתתי מטרי ארלכס
צעמו יורה ומלקוש (דברים ט): **יורה**. רביעה ראשונה היורדת
במרחשון כדלקמן. למה נקרא יורה שמורה להן להטיח גנותיהן
צנייה של טיט שלא יטפו גשמים צנייה: **ולפנינו פירוטופא**. שהניחו
צמרת לייבש עד עכשיו: **כל לרבייה**.
שאר דברים לרבייה ליונות הגשמים:
שירד צנחא. והכי משמע יורה
כאלם שמורה לתלמידיו צנחא דכתיב
(קהלת ט) דברי חכמים צנחא נשמעים.
אי נמי לשון חן יורה ההולך ציו"ר
ואינו נוטה לכאן ולכאן. לשון אחר
שמתכוין ללרץ ואינו יורד צנעה
ספרי(י): **עלמיה רוח**. כשאלה מורה
תלמי' מרישה כל ארץ ישאל: **נחם**
הוא לגדויה. צני אדם היינו פשט
המורה לצדקה ויורד לקב
גשם מורה ומלקוש
בראשון: יואל ב כב
ונתתי מטרי ארבעה
בעתו יורה ומלקוש ואספת
דגנך ותירשך ויצטרף:
דברים יא י

תורה אור השלם
1. תלפ"ה ר"ה נחת גרדיה
ברביב"ם תמנגנה צמחה
תב"ר: תהלים סה יא
2. הבני ציון גילו ושמחו ב'ן
אלהיכם כי נתן לכם את
המורה לצדקה ויורד לקב
גשם מורה ומלקוש
בראשון: יואל ב כב
3. ונתתי מטרי ארבעה
בעתו יורה ומלקוש ואספת
דגנך ותירשך ויצטרף:
דברים יא י

גליון הש"ס
נב' לנדריה דתנן. תמוה לי
אמאי לא נקט נמי לפירות
נחמי דקמי' בריש' דמתני'
עס המשכיר בית לתני' עד
הגשמים עד שמת רביעה
שניה:
הגהות מהר"ב
רנשבורג
א' רש"י ד"ה צנעה ימס
וכו' שירדו גשמים עכשיו
ופסקו ני"ב אל פסקו:
ב' ד"ה כ"י יוסי וכו' אל צין
שניה שלשית י' יומת ז"ל
אין יומת:

מוסף רש"י
ובראש חדש כסליו. הוי
רביעה אחרונה (דברים טו).
כ"י יוסי. דמוסי י"ז עד יום
כ"ג או צנעה ימס, דלא י"ס
מאי לא הוה אלא ה' ימים
(שם). לשאלו. להתפלל על
הגשמים (שם). להתענות
לגור מעתה אל לא ירדו (שם).

רבינו גרשום
שמורה הבריות. לפי שהוא
מטר הראשון. שירד בבחל.
כמו ערשה הוראה לבני
בנחה. ששטוף את הגרנות.
דמשמע יורה כחץ. שמפ"ל
אפילה. דמשמע (ל) מחתך
מלקושה. סקאין. לצלצל. שמל
קשיותו. שכשאני (יורה)
[יורד] מתענין ומפליין. או
אינו. יורה אלא בכסליו.
בעתו. היינו י"ז במרחשון.
בכירה. גרסינן. עד שיגיע
ד"ה כסליו. דכאמר דאין
מתענין אלא עד השלישית
שאני וירדה. כמאן ר' יוסי.
דאמר ראשונה בי"ז ושניה
בכ"ג, הרי ראשונה ושניה בו'
ימים.

(א) אולי צ"ל דקן משמע לשון
מלקוש.

רבינו גרשום

שמורה הבריות. לפי שהוא
מטר הראשון. שירד בבחל.
כמו ערשה הוראה לבני
בנחה. ששטוף את הגרנות.
דמשמע יורה כחץ. שמפ"ל
אפילה. דמשמע (ל) מחתך
מלקושה. סקאין. לצלצל. שמל
קשיותו. שכשאני (יורה)
[יורד] מתענין ומפליין. או
אינו. יורה אלא בכסליו.
בעתו. היינו י"ז במרחשון.
בכירה. גרסינן. עד שיגיע
ד"ה כסליו. דכאמר דאין
מתענין אלא עד השלישית
שאני וירדה. כמאן ר' יוסי.
דאמר ראשונה בי"ז ושניה
בכ"ג, הרי ראשונה ושניה בו'
ימים.

ראשונה ושניה ושלשית כמאן כ"י וי"ס. פ"י כןן שהתחילו הגשמים לירד ביום הראשון בחצי יום, וכשחשבו ז' ימים מפ"ל לפת, אתה מוצא מקצת מיום השמיני להשלמת ז' ימים, ולא תמצא מאלו התנאים
בו ימים למנות בהן רביעה ראשונה ושניה (ו) ואו שניה ושלשית אלא לר' יוסי בלבד, דאי ר' מאיר ראשונה ושניה משכחת לה, שניה ושלשית לא משכחת לה, דהא בין שניה ושלשית ז' ימים, ואי
לר' יהודה שניה ושלשית הוא משכחת לה, ראשונה ושניה לא משכחת לה. דהא לרברבו ז' ימים בין הראשונה לשניה, אבל ר' יוסי דאמר ראשונה בי"ז שניה בכ"ג, תנהו ז' ימים בכירה, אתה מונה בהן
ראשונה ושניה, ואם התחילו הגשמים בחצי היום בכ"ג יום למרחשון, נמצאו עד ראש חדש כסליו ז' ימים, ומקצת היום של יום ראשון וקצת מיום ראשון של חדש כסליו, נמצאת מונה להן שניה
ושלישית, והוא שיהיה (ר) א' (בש) בכירה בתוספת הוא ר' יוסי א' יוסי א' בכירה בי"ז בינונית בכ"ג אפילה ב"ל. אמר רב חסדא הלכה כ"י וי"ס. ואמרינן בשלמא רביעה ראשונה ושניה לשאלו ותן
על ומטרי, כ"י מאיר דאמר בכירה בג' במרחשון, תתן בג' במרחשון שאלין את הגשמים, שלישית להתענות, כדתנן הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתענין, אלא רביעה שניה למאי,
פירוש כיון דמרביעה ראשונה מתחילין לשאלו עד רביעה שלישית ובשלישית מתחילין להתענות, שניה למה לך, הלא מתחלת רביעה ראשונה עד שלישית כולן ימי שאלה הן למה נקראת שניה. והביאו טעם
ר' זירא ורב זודא למאי הלכתא (למאי הלכתא) נקראת שניה. ובפרקי ג' פירוש ר' רביעה או ב' לשאלו, ג' להתענות, [וכן הלכתא. וא"י זירא שניה לנדר, דתניא הנדר עד הגשמים עד שתדיר בשניה שניה.